

DOUĂ DOCTRINE FUNDAMENTALE ALE TEOLOGIEI ANABAPTISTE ÎN SUSȚINEREA PRINCIPIULUI LIBERTĂȚII DE CONȘTIINȚĂ¹

Drd. Alexandru IVAN

Școala Doctorală de Teologie și Studii Religioase,

Universitatea din București, Romania

alex_ivan89@yahoo.com

ABSTRACT: The Two Fundamental Doctrines of Anabaptist Theology in Supporting the Freedom of Conscience Principle.

The anabaptist movement is different from the other religious movements that took place in the 16th century. Its accent put on the authority of the Scripture is key for the promotion of the freedom of conscience. Its goal was to obtain religious tolerance in times of confessional struggles. Our study is a reflection on two anabaptist doctrines which incorporate the principle of the freedom of conscience in its communitarian dimension. These two doctrines are: the doctrine of discipleship and the doctrine of Lord's Supper. In the anabaptist understanding, the following of Christ means one voluntary decision which indicates an act of true liberty in the human conscience. After his integration in the body of Christ, the true disciple of Christ will commemorate His death and His resurrection from a symbolic perspective. From our perspective, the anabaptist point of view about the doctrine of Lord's Supper and the doctrine of discipleship, is important for the evangelicals, because through them, they can understand the religious freedom of conscience in its communitarian perspective.

Keywords: *anabaptist, freedom of conscience, discipleship, religious tolerance, Lord Supper, communitarian dimension.*

1 Cu acordul coordonatorului, a domnului Conf. Univ. Dr. Bartoș Emil, articolul de față cuprinde parte din capitolul doi: *Elemente fundamentale în susținerea principiului libertății de conștiință*, a Tezei de doctorat cu titlul: *Principiul libertății de conștiință în mișcarea anabaptistă. Influențe sociale, religioase și politice*, susținută la Școala doctorală de teologie și studii religioase din București.

Introducere

Mișcarea anabaptistă se distinge în peisajul Reformei protestante ca fiind una dintre cele mai dinamice mișcări confesionale care a marcat creștinismul în secole la rând. Accentul pus pe Scriptură, a fundamentat în rândurile comunității ei o teologie practică, dar și una separată de ritualismul teologiei promovate de alte confesiuni dominante. Mișcarea anabaptistă din secolul al XVI-lea a înțeles valoarea dimensiunii comunitare pe care Biserica lui Hristos trebuia să o aibă, dar și să o păstreze. Anabapțiștii secolului al XVI-lea sunt promotorii libertății de conștiință în raport cu confesiunile dominante care au persecutat-o într-un mod ilegal și injust. Totuși, în ciuda prigoanei sub care s-a aflat, mișcarea anabaptistă își puna în operă convingerile religioase care surprind accentul pus pe principiul libertății de conștiință. Din multe doctrine care scot în evidență libertatea de conștiință din teologia anabaptistă, așa cum au fost doctrina despre separarea Bisericii de Stat; doctrina despre refuzul depunerii jurământului; doctrina despre refuzul purtării armelor; doctrina despre Biserică, noi ne propunem să aducem în discuție două doctrine care surprind accentul pus pe libertatea de conștiință în dimensiunea comunitară a Bisericii și anume: doctrina despre ucenicie și doctrina despre Cina Domnului.

Doctrina despre ucenicie

Până în anul 1550, anabapțiștii împărtășeau patru principii de credință practică: „necesitatea uceniciei, iubirea aproapelui prin nonviolență și ajutor reciproc, redistribuirea bunurilor sau folosirea lor în comun, restituirea Bisericii, ca model congregațional (democratic) care se exprima prin botez voluntar și prin dovedirea credinței permanent, dar și prin separarea Bisericii față de Stat și societate.”² Botezul era expresia unei experiențe anterioare, dar adevăratul test al creștinului regenerat o reprezenta ucenicia, urmarea lui Hristos (*Nachfolge Christi*), nu credința, așa cum susțineau reformatorii magisteriali. Prin botez se intra în Noul Legământ bazat pe o conștiință curățită înaintea lui Dumnezeu (1 Pt. 3:21).³ Primul lider anabaptist, Conrad Grebel, susținea că botezul credinței trebuia privit ca un legământ

2 Valeriu Andreiescu, *Istoria Bisericii sub semnul minunilor, al misiunilor și al apocalipsei*, Vol. 2, p. 56.

3 Harold Bender, *The Anabaptist Vision*, Scottdale, Herald Press, 1960, p. 28.

cu implicații morale pentru accesarea în viața de părtășie a Bisericii. Legământul acesta era, în același timp, un angajament de loialitate voluntară față de Dumnezeu de a trăi în evlavie, dar și față de semenii creștini de a rămâne în unitate cu ei.⁴ Unitatea Bisericii era posibilă prin puterea și prezența Duhului Sfânt. El era acela care asigura unitatea în duhul, în inima și în conștiința credincioșilor cu scopul cunoașterii lui Hristos.⁵ Evaluăm ucenicia ca proces, expresia curajului pentru asumarea libertății de conștiință. Ea reprezintă un angajament preluat de bună voie în vederea unei trăiri după standardele Scripturii. O viață nouă care a debutat prin lucrarea nașterii din nou realizată de Duhul Sfânt, cel care iluminează conștiința, va culmina cu acceptarea uceniciei.

Viziunea anabaptistă despre ucenicie este concretizarea unei teologii practice. Etapele uceniciei sunt: (1) regenerarea spirituală, (2) botezul ca mărturie a conștiinței curățite și (3) separarea de lume. Ultima etapă presupunea, printre altele, refuzul deținerii armelor, refuzul depunerii jurământului și refuzul acceptării compromisului de a amesteca Biserica și Statul. Teologia suferinței impunea costul uceniciei. Mărturisirea lui Isus ca Domn trebuie combinată cu ascultarea de cuvintele Sale, iar dacă ascultarea lipsește, credința este, prin definiție, contrafăcută.⁶ Harold Bender, ca istoric, identifică și el mișcarea anabaptistă prin trei caracteristici: ucenicie, separatism și pacifism.⁷ Definind prima dintre ele, Bender spune că mișcarea anabaptistă „reduce esența creștinismului la ucenicie, la faptul că Biserica reprezintă o frățietate la care aderai voluntar, dar și la o etică a iubirii și a non-rezistenței în raport cu orice tip de relație umană.”⁸ Intrarea în relație cu Dumnezeu este o alegere, iar impunerea ei prin constrângere reprezintă o încălcare a invitației la mântuire din iubire față de Sine.

4 John Wenger C., “Conrad Grebel’s Programmatic Letters of 1524” (1970) citat în: Kenneth Davis R., “No Discipline, No Church: An Anabaptist Contribution to the Reformed Tradition” *The Sixteenth Century Journal* 13, 1982, p. 43.

5 Rufus Jones M., “The Anabaptists and Minor Sects in the Reformation”, *The Harvard Theological Review* 11, 1918, p. 242.

6 Walter Klaasen, *Anabaptism in Outline: Selected Primary Sources*, Walden, Plough Publishing House, 2019, p. 21.

7 Harold Bender, “Anabaptist Vision” (1944) citat în: David Whitford, *Reformation and Early Modern Europe*, Kirksville, Truman State University Press, 2008, p. 103.

8 Harold Bender, “Who is the Lord? In The Lordship of Christ” (1962), citat în: Thomas Finger, *A Contemporary Anabaptist Theology* Downers Grove, InterVarsity Press, 2004, p. 115.

Confruntate cu persecuții și ostilități dinspre exterior, bisericile anabaptiste erau deosebit de vigilente cu depravarea și frivolitatea din interior, iar membralitatea într-o biserică anabaptistă nu era deloc ușoară, nici de la sine înțeleasă, datorită delimitării de lume prin politicile sale de autonomie.⁹

Astfel, libertatea conștiinței influența alegerea uceniciei în mod liber. Ucenicia ca stil de viață apărea doar ca efect imediat al separării credinciosului de lume. Scrierile liderilor anabapțiști vizau și problemele de familie.

Un domeniu direct influențat de viața de ucenicie era **familia**. Pentru anabapțiști, familia trebuia să oglindească principiile etice și morale ale învățaturii primite. În urma învățaturii radicalilor din Münster cu privire la poligamie, un anabaptist olandez, pe nume David Joris (1501-1556), avea să se angajeze într-o dispută teologică, în 1537, cu Johannes Eisenburg, un lider al grupării radicalului Melchior Hoffman din Strasbourg. Motivul disputei a pornit de la un tratat scris de Eisenburg cu privire la divorț și recăsătorire.¹⁰ Preocuparea venea în urma concepțiilor unor radicali anabapțiști, ca Jan Boeckels van Leiden și Bernhard Rothmann¹¹, care au încurajat poligamia ca practică preluată de la patriarhii Vechiului Testament. David Joris, nu a încurajat poligamia, deși a tolerat-o din rațiuni ce țin de neacceptarea divorțului în dreptul celor care au optat deja pentru ea. Ceea ce ne atrage atenția este că Joris și-a încurajat uceniciei să își supună „conștiința Duhului Sfânt în ce privește creșterea copiilor.”¹² Tot el îi îndemna pe enoriași să accepte căsătoria, dar nu „cu o dorință lascivă, ci doar ca pe o împlinire a voinței lui Dumnezeu, așa cum a făcut Sara, soția lui Avraam.”¹³ A fi liber în exprimarea libertății de conștiință nu presupunea abandonarea principiilor biblice în constituirea unei familii sau păstrarea ei. Astfel, lide-

9 Timothy George, *Teologia reformatorilor*, Oradea, Casa Cărții, 2017, p. 309.

10 David Joris, *The Anabaptist Writings of David Joris*, traducere de Waite Gary, Waterloo, Herald Press, 1994, p. 156.

11 În numele libertății de conștiință el și-a apărat convingerile religioase printr-o scrisoare în fața Episcopului von Wiede considerându-se un ostaș al lui Hristos. El a declarat că: „conștiința mea este curată, nu am nicio îndoială că mă pot baza pe mila lui Dumnezeu. El mă va apăra și mă va scăpa de primejdie, când dușmanii mei se vor arunca asupra mea precum un leu. Știu că în acest moment sunt înconjurat de o haită de câini și de o hoardă de răufăcători.” citat în: Anthony Arthur, *The Tailor-King. The Rise and Fall of The Anabaptist Kingdom of Münster*, p. 33.

12 David Joris, *The Anabaptist Writings of David Joris*, p. 166.

13 *Ibidem*, p. 159.

rii anabapțiști au susținut că ucenicia nu poate fi obstrucționată de întemeierea unei familii, însă ea nu poate fi considerată o ucenicie autentică dacă mărturia familiei are de suferit din cauza tolerării păcatului.¹⁴

Ucenicia creștină cere trăirea unei vieți curate, în societate și în familie, după voia lui Dumnezeu. Reflectarea teologiei în practică s-a concretizat sub forma unor reguli (rânduiești, reglementări sau dispoziții) congregaționale. Aceste reguli congregaționale anabaptiste reflectau, de obicei, anumite tipare de viață individuală practică sau de disciplină bisericească. Un exemplu de regulă congregațională din anul 1527, care a circulat în regiunile St. Gall și Zollikon, centre ale anabaptismului timpuriu, semnală detalii cu privire la tipul adunărilor regulate, la reglementări cu privire la Cina Domnului, sau la trăirea în mijlocul societății – toate acestea, evident, erau înainte ca persecuția să îi oblige pe anabapțiști să se întâlnească pe ascuns sau să plece în exil.¹⁵ Într-o traducere recentă a acestor reguli, se observă determinarea cu care anabapțiștii își trăiau crezurile în lumina conștiinței supusă Scripturii.

Întrucât Atotputernicul veșnicul și milostivul Dumnezeu a făcut să apară lumina Sa minunată în această lume și [în acest] timp atât de periculos, recunoaștem taina voinței divine, prin care Cuvântul Domnului ne este propovăduit după rânduiala potrivită și prin care am fost chemați în părtășia Lui. Așadar, după porunca Domnului și învățăturile apostolilor Săi, în armonia creștină, ar trebui să păzim noua poruncă în dragoste unii față de alții, pentru ca iubirea și unitatea să fie păstrate; și pe care toți frații și surorile întregii congregații ar trebui să accepte și să respecte următoarele:

1. Frații și surorile să se întâlnească de cel puțin trei sau patru ori pe săptămână, pentru a practica învățătura lui Hristos și a apostolilor Săi și pentru a se îndemna unul pe altul să rămână credincioși Domnului, așa cum au promis.
2. Când frații și surorile sunt adunați, să citească ceva împreună. Cel căruia Dumnezeu i-a dat cea mai bună înțelegere, să explice [ce au citit], ceilalți să stea atenți și să asculte, fără să fie doi sau trei care să poarte o conversație privată, deranjându-i pe ceilalți. Zilnic va fi citită Psaltirea acasă.

14 Ucenicia și rigiditatea vieții în familie se păstrează în comunitatea amish, prezentă în anumite zone din America de Nord.

15 Karl Koop, *Confessions of Faith in the Anabaptist Tradition 1527–1660*, p. 37.

3. Nimeni să nu fie ușuratic în Biserica lui Dumnezeu, nici în cuvinte, nici în fapte. Toți vor păstra o bună conduită și în fața păgânilor.
4. Atunci când un credincios îl vede pe fratele său greșind, îl va avertiza după porunca lui Hristos și îl va îndemna într-un mod creștin și frățesc, tot așa cum toți sunt în legătură și sunt obligați să o facă din dragoste.
5. Dintre toți frații și surorile acestei adunări, nimeni nu va avea ceva doar al său, ci mai degrabă, așa cum creștinii din vremea apostolilor aveau totul la comun, mai ales prin dezvoltarea unui fond comun, din care să se poată acorda ajutor celor săraci, după cât va avea nevoie fiecare credincios, tot așa cum în vremea apostolilor nu se îngăduia ca frații să fie în nevoi.
6. Orice lăcomie va fi evitată printre frații care sunt adunați în adunare; serviți o supă sau un minim de legume și carne, căci Împărăția cerurilor nu constă în mâncare și băutură.
7. Cina Domnului va fi comemorată, ori de câte ori se adună frații împreună, proclamând astfel moartea Domnului, iar prin aceasta, să îi avertizăm pe cei care comemorează alături de noi; așa cum Hristos și-a dat viața pentru noi și și-a vărsat sângele pentru noi, tot așa și noi să fim dispuși să ne dăm trupul și viața de dragul lui Hristos, de dragul tuturor fraților.”¹⁶

Deducem de aici că principiul libertății de conștiință nu era un motiv invocat de anabapțiști pentru a trăi în nesupunere față de Dumnezeu. Dimpotrivă, libertatea de conștiință genera ascultare voită de Cuvântul lui Dumnezeu. Nu avem nici un indiciu care să arate constrângerea cuiva de a adera sau de a rămâne în comunitatea anabaptistă. Intrarea în comunitatea locală se realiza prin botez, iar dezvoltarea spirituală era posibilă prin împlinirea unor recomandări interne cu scopul formării unei coeziuni autentice la nivelul congregației. Accentul pus pe conduita morală în fața lumii, pe generozitate și iubire frățescă sau pe participarea cu regularitate la slujbele comunității dovedesc încurajarea unei asumări conștiente a uceniciei. Modelul anabaptist dominat de o credință liberă era într-o clară contradicție cu modelul credinței formale prezent în confesiunile dominante.

În preambulul *Mărturisirii de credință de la Schleithem*, decidenții au stipulat faptul că preocuparea lor a fost „mângâierea și asigurarea con-

16 Karl Koop, *Confessions of Faith in the Anabaptist Tradition 1527–1660*, pp. 39-40.

științei” celor care compuneau congregațiile lor.¹⁷ În articolul VII, găsim recomandările făcute de către liderii anabapțiști despre depunerea jurământului. El reglementa angajamentul solemn pentru îndeplinirea sarcinilor delegate de către conducătorii armatei statale. Argumentele în favoarea jurământului apelau la exemple din Vechiul Testament. La rândul lor, anabapțiștii aminteau că Legea veche a fost împlinită în Hristos și El este sfârșitul Legii. Porunca lui Hristos fiind superioară poruncilor oamenilor, reiese că „Hristos, care învață desăvârșirea Legii, interzice [adeptilor Lui] orice fel de jurământ.”¹⁸ Răspândirea neadevărurilor cu privire la convingerile și practica anabapțiștilor le-a adus un prejudiciu de imagine și a semănat confuzie în rândurile propriilor adepți. O clarificare se impunea. Mărturisirea a fost ocazia așteptată și dorită.

Preaiubiți frați și surori în Domnul; în primul rând noi suntem preocupați de mângâierea și asigurarea conștiinței voastre, care a fost confuză de ceva timp, astfel încât să nu fiți despărțiți/ separați față de noi, și pe bună dreptate, să fiți excluși cu totul, ci să vă puteți întoarce la adevăratele mădulare implantate ale lui Hristos, care au fost echipate/dotate cu răbdare și cunoaștere de sine pentru ca astfel să fiți uniți cu noi în puterea unui duh și a unui zel creștin evlavios pentru Domnul!¹⁹

Finalul acestei declarații comune avea să promoveze pentru prima dată un set de convingeri universal acceptate cu scopul dispersării neîncrederii din cugetele ucenicilor lor.

Doctrina despre Cina Domnului

Participarea la euharistie a fost limitată în Evul Mediu. Clerul catolic împărțea mirenii doar cu pâine, nu și cu rodul viței. Martin Luther, John Calvin și Ulrich Zwingli au vorbit și au scris împotriva dogmei catolice despre transsubstanțiere. Aceasta afirmă „prezența lui Hristos în Euharistie, conform căreia în momentul rostirii cuvintelor de instituire, pâinea și vinul sunt schimbate în mod miraculos în Trupul și sângele lui Hristos.”²⁰ Termenul a fost promovat în secolul al XII-lea și a fost adoptat ca dogmă

17 *Ibidem*, p. 44.

18 Karl Koop, *Confessions of Faith in the Anabaptist Tradition 1527–1660*, p. 52.

19 *Ibidem*, p. 54.

20 Alexandru Palcău, "Concepția lutherană asupra Euharistiei în secolul al XVI-lea", BOR 1, 2018, p. 169.

la Conciliul Lateran IV (1215) și întărit la Conciliul de la Lyon (1274).²¹ Dogma sugera, prin medierea preotului, că elementele împărțite la masa Domnului se transformă efectiv în trupul și sângele Domnului, deci sunt vrednice de închinare. O dispută notorie despre înțelegerea euharistiei a fost între Luther și Zwingli. Luther a învățat că trupul și sângele lui Hristos sunt cu adevărat prezente în elementele de la masa Domnului; deci nu era transsubstanțiere, ci doar consubstanțiere. Termenul *consubstantio* „reprezintă rezumatul unei teorii referitoare la dogma prezenței lui Hristos în Euharistie, dezvoltată de teologii scolastici ai Evului Mediu.”²² În prezent, luteranii „continuă să condamne doctrina catolică a transsubstanțierii și viziunea că Hristos este prezent doar în mod spiritual în elemente (așa cum credea Calvin) sau că aceste elemente sunt simple simboluri ale trupului și sângelui unui Hristos îndepărtat (așa cum credea Zwingli).”²³ Deși Reforma i-a făcut pe reformatori să se completeze unul pe altul în doctrine importante, în chestiunea Cinei Domnului fiecare reformator, că a fost magisterial sau radical, a venit cu o opinie distinctă de opinia Bisericii majoritare. În anul 1529, evanghelicii elvețieni s-au distanțat de viziunea luterană. Bucer a încercat să medieze dezacordul dintre Luther și Zwingli în reuniunea de la Marburg, dar acordul n-a avut loc din cauza încăpățănării lui Luther.²⁴ Oricum, Zwingli avea o altă interpretare. El „a definit euharistia numai ca semn al prezenței spirituale a trupului lui Hristos în contemplarea credinței.”²⁵ Teologia lui Zwingli sugera că actele de cult sunt doar simboluri, nu lucrări harice, legate de anumite forme sau cuvinte. Cina Domnului era privită doar ca o comemorare a unicei jertfe a lui Hristos, întrucât doar credința are valoare în ea însăși.²⁶ Pentru Zwingli, „Cina Domnului nu este o repetare a Jertfei lui de pe Golgota, ci o comemorare a ei, obținem iertarea păcatelor prin credința în această unică Jertfă, nu prin consumarea împărțășaniei.”²⁷ Deși s-au desprins de Zwingli, anabapțiștii

21 *Ibidem*, p. 169.

22 *Ibidem*, p. 169.

23 Erwin Lutzer, *Reforma și întoarcerea la Evanghelia*, p. 202.

24 Walter Klaasen and William Klassen, *Marpeck: A Life of Dissent and Conformity*, p. 157.

25 Valeriu Andreiescu, *Istoria Bisericii sub semnul minunilor, al misiunilor și al apocalipsei*, Vol 2, Medgidia, Succeed Publishing, 2020, p. 29

26 Alexandru Palcău, „Concepția lutherană asupra Euharistiei în secolul al XVI-lea”, p. 177.

27 Alexander Barclay, „The protestant doctrine of the Lord's Supper: a Study in the Eucharistic teaching of Luther, Zwingli and Calvin, (1927), citat în: Alexandru Palcău, „Concepția lutherană asupra Euharistiei în secolul al XVI-lea”, p. 172.

nu au repudiat întrutotul teologia sa. Cea mai mare parte a anabapțiștilor a adoptat poziția memorialistă a lui Zwingli. În lucrarea *67 de articole* ale Reformei din Elveția, Zwingli a lămurit problema euharistiei în articolul 18: „Hristos, sacrificându-se o dată, este pentru eternitate un sacrificiu cert și valabil pentru păcatele tuturor credincioșilor, din care rezultă că liturghia în sine nu este un sacrificiu, ci este doar o amintire a jertfei și garanție a mântuirii pe care ne-a dat-o.”²⁸ Separarea anabapțiștilor de poziția catolică s-a tranșat și cu suportul primit din partea reformatorilor elvețieni.

Ce afirmă, de fapt, mărturisirile de credință anabaptiste și reprezentanții mișcării? Sattler, de exemplu, susținea că „adevăratul trup al lui Hristos Domnul nu este prezent în sacrament. Căci Scriptura spune: Hristos S-a înălțat la cer și stă la dreapta Tatălui Său Ceresc, de unde va veni să judece pe cei vii și mortul, din care rezultă că, dacă este în cer și nu în pâine, nu poate fi mâncat trupește.”²⁹ Mărturisirile de la Dordrecht și Schleithem stipulau faptul că actul Cinei a fost instituită de Hristos și se comemorează doar în amintirea sa. Articolul X din Mărturisirea de credință menonită precizează:

De asemenea, înțelegem și mărturisim frângerea pâinii sau Cina, așa cum Domnul Hristos Isus înainte de suferința Sa a instituit-o cu pâine și vin și a mâncat-o împreună cu apostolii Săi, poruncindu-le să o țină în amintirea Lui; pe care, în consecință, au predicat-o și practicat în biserică și au poruncit să fie ținută în amintirea suferinței și a morții Domnului.³⁰

Articolul III din *Mărturisirea de la Schleithem* sugerează faptul că cei ce participă la masa Domnului doar cu scop comemorativ, trebuie să fi fost botezați în apă, ca prim pas pentru accesarea în Biserică, ca Trup al lui Hristos.

Toți cei care doresc să frângă pâinea spre pomenirea trupului frânt al lui Hristos și toți cei care doresc să bea paharul spre pomenirea sângelui vărsat al lui Hristos, trebuie mai înainte de aceasta să fie atașați, prin botez, trupului lui Hristos, care este adunarea lui Dumnezeu, și a cărui cap este Hristos.³¹

28 John Wagner, *Documents of the Reformation*, Santa Barbara, ABC-CLIO, LLC, 2019, p. 103.

29 George Williams and Angel Mergal, *Spiritual and Anabaptist Writers*, p. 141.

30 Leith John, *Creeeds of the Churches: A Reader in Christian Doctrine from the Bible to the Present*, p. 302.

31 *Ibidem*, p. 284.

Comemorarea Cinei Domnului nu putea fi însă realizată dacă participanții nu dovedeau schimbarea vieții. Principiul libertății conștiinței derivă din responsabilizarea credinciosului de a se împărtăși cu elementele euharistiei doar dacă cugetul este curat și mărturia vieții schimbate de puterea lui Dumnezeu este una autentică. Pasajul invocat este din 1 Cor. 10:21, unde se amintește credinciosului să evite o viață compromisă, ca să nu se facă confuzie între paharul lui Dumnezeu și paharul dracilor.

Cine nu a fost chemat de un singur Dumnezeu la o singură credință, la un botez, la un Duh, la un trup, cu toți copiii Bisericii lui Dumnezeu, nu poate fi transformat [într-o] pâine împreună cu ei, așa cum într-adevăr trebuie făcut dacă cineva vrea cu adevărat să frângă pâinea după porunca lui Hristos.³²

Anabapțiștii cereau ca fiecare credincios să aparțină unei biserici, chiar dacă unii au fost excomunicați de catolici sau de protestanți. Intrarea spirituală în Biserică, evident, se făcea doar prin meritul lui Hristos, Capul Bisericii, și care solicita ascultare deplină față de poruncile sale. Anabapțiștii credeau într-o Biserică vizibilă în care credincioșii intrau, de bună voie, prin botez, fiind uniți cu Dumnezeu și care formau comunitatea sfinților Săi pe pământ.³³ Botezul era doar inițierea, care trebuia să continue cu o viață curată de ucenicie, iar culmea vieții creștine era împărtășirea cu elementele Cinei în libertatea deplină a conștiinței supuse vocii lui Dumnezeu. Sub autoritatea lui Menno Simons și a lui Dirk Philips, anabapțiștii din Kempen au formulat și ei, în fața autorităților, o mărturisire de credință formată din șase articole care a rămas în scrierile anabaptiste drept *Mărturisirea de credință de la Kempen din 1545*. Aici, Cina Domnului era văzută ca o comemorare a morții și învierii lui Hristos:

Noi credem și mărturisim că Isus Hristos a poruncit și instituit Sfânta Vină pentru preaiubiții și sfinții Lui apostoli, folosind pâine și vin cu scopul comemorării și a proclamării morții Sale până la reîntorcerea Sa, așa cum este scris și explicat în Mat. 26:26-28; Lc. 22:19-20; 1 Cor. 5:7; 10:16-17; 11:23-26. Hristos nu a oferit și nici nu a poruncit cuiva să practice această Sfântă Cină, ci doar sfinților și ucenicilor Săi dragi, cei care s-au născuți din Duhul Sfânt și care

32 *Ibidem*, p. 284.

33 Jacob Langenwalter, *Christ's Headship of the Church According to Anabaptist Leaders Whose Followers Became Mennonites*, p. 143.

au părăsit totul și l-au urmat pe El și calea crucii în toată asuprirea, disprețul și suferința, așa cum a poruncit în Mat. 10:16-25, 16:21, 19:27-30; Mc. 8:34-38, 10:28-3; Lc. 14:26-27.³⁴

Indiferent de presiunile exercitate asupra anabapțiștilor, convingerile lor religioase s-au păstrat în decursul următorilor ani. O declarație de credință a menoniților din Prusia din anul 1660 reiterează aceleași considerente: viața nouă trebuie confirmată prin botezul credinței și ea trebuie întreținută prin ascultarea de reglementările Scripturii și de participarea la Cina Domnului. Din nou, Cina Domnului păstrează rolul comemorativ în detrimentul convingerilor catolice sau protestante prin care se sugera că omul primește un har special.

Înțelegem [Cina ca fiind] un act evanghelic exterior, vizibil, conform poruncii lui Hristos și a practicii apostolilor pentru o viață sfântă. Pâinea și vinul sunt luate după exemplul lui Hristos (Mat. 26:26; Mc. 14:24). Pâinea este frântă și pe lângă ea, vinul este împărțit și dat celor care sunt credincioși și care sunt botezați conform credințelor, dar și conform rânduiei lăsate de Hristos (Mc16:16; Fa 2:42).³⁵

Aceste mărturisiri de credință prezintă consecvența anabapțiștilor. Goertz este de părere că „mărturisirile de credință anabaptiste au provocat societatea secolului al XVI-lea să reconsidere și să modifice principiile fundamentale, pentru că, prin martirajul lor, ei au atins inima, demonstrând că cererile de libertate religioasă și toleranță nu au distrus societatea, ci au umanizat-o.”³⁶

Hubmaier, în lucrarea *O formă a Cinei lui Christos* din 1527, prezintă o formă liturgică precisă a Cinei Domnului pentru adunările anabaptiste, numind totuși acest ceremonial drept „sacrament,”³⁷ Cina trebuie ținută cu regularitate și să fie însoțită de o examinare sinceră cu pocăință și cu credință de „dragul comuniunii întregii oști cerești și a Bisericii creștine universale.”³⁸ La Hubmaier, conceptul de „sacrament” nu era identic în înțeles

34 Karl Koop, *Confessions of Faith in the Anabaptist Tradition 1527–1660*, p. 132.

35 *Ibidem*, p. 397.

36 Hans Goertz, *The Anabaptists*, p. 131.

37 Gordon Smith, *Cinci concepții despre Cina Domnului*, Oradea, Casa Cărții, 2018, p. 108.

38 Wayne Pipkin and John Yoder, „Balthasar Hubmaier: Theologian of Anabaptism” (1989) citat în: Gordon Smith, *Cinci concepții despre Cina Domnului*, Oradea, Casa Cărții, 2018, p. 108.

cu cel Romano-catolic. Hubmaier se referă frecvent la funcția memorială a Cinei și neagă orice prezență specială sacramentală a trupului lui Hristos. De la el și până în prezent, în anabaptism s-a păstrat convingerea că trupul înviat, glorificat și înălțat al lui Hristos este în cer.³⁹ Menno Simons, în lucrarea *Despre Cina Domnului*, avea să întărească și el aceeași înțelegere cu privire la împărtășanie. La fel ca Hubmaier, Menno a recunoscut sensul prezenței reale a lui Hristos la Cina Domnului și a tratat-o ca pe o masă simbolică memorialistă.⁴⁰ Concepția lui poate fi rezumată în trei afirmații: (1) „credița nu vine după botez, ci botezul vine după credință” – adică experiența interioară a credinței este confirmată prin semnul exterior, adică prin botez;⁴¹ (2) „copiii nu sunt capabili de credință și pocăință și nu trebuie botezați” – mai precis, Menno credea că întâi este nevoie de instruirea oamenilor, apoi vine botezul. Interpretarea este diametral opusă față de gândirea lui Zwingli, care credea că importantă era credința părinților și a Bisericii, nu a copilului. Este diametral opusă și față de Luther, care admitea „relația inerentă ce există între credință și cel botezat, postulând existența unei credințe adormite, latente în bebeluș.”⁴² Pentru Menno, argumentele ce vizau comparația între circumcizie ca simbol al apartenenței unui evreu la iudaism și botezul copiilor ca simbol al apartenenței la poporul lui Dumnezeu la Biserică erau discriminatorii, întrucât circumcizia se adresa doar băieților: (3) „botezul reprezintă inițierea publică a credinciosului în viața de ucenicie autentică.”⁴³

Aceste convingeri diferite aveau să angreneze dispute majore între taberele confesionale. De cele mai multe ori, disputele dădeau naștere conflictelor sau chiar persecuțiilor.⁴⁴ S-au încercat mai multe dialoguri între cele două tabere. Amintim dialogul, relativ pașnic, între anabapțiști și protestanți în localitatea Emden, Olanda, având o serie de întâlniri cu 120 de sesiuni, între 27 februarie și 17 mai 1578, pe teme doctrinare esențiale:

39 *Ibidem*, p. 109.

40 *Ibidem*, p. 111.

41 Timothy George, *Teologia reformatorilor*, p. 300.

42 *Ibidem*, p. 300.

43 *Ibidem*, p. 301.

44 Un exemplu grăitor este găsit în Augsburg, unde protestanții au întemnițat și chiar executat anabapțiști datorită rezistenței lor față de implicarea Statului în treburile Bisericii și concepției nesacramentale față de euharistie. A se vedea în: Robert Benedetto and Donald McKim, *Historical Dictionary of the Reformed Churches*, Lanham, The Scarecrow Press, 2010, p. 318.

Sfânta Treime, natura păcatului, sacramentele și învierea trupului.⁴⁵ De apreciat este că scrierile liderilor anabapțiști au abundat în trimiteri biblice, ceea ce indică faptul că nu reproduceau obedient convingerile confesiunilor dominante, ci treceau totul prin filtrul Scripturii și se supuneau ei.

Concluzii:

Prin efortul depus de anabapțiștii secolului al XVI-lea am văzut cum principiul libertății de conștiință poate fi apărat și susținut prin argumente bibliologice, nicidecum prin revoltă și anarhie. Supraviețuirea acestui principiu în teologia anabaptistă dovedește faptul că el nu a rămas doar un concept în lumea ideilor, ci a devenit o realitate în care trebuie să trăiască credincioșii născuți din nou care se botează și trăiesc în așteptarea unei Împărății eterne. Mișcarea anabaptistă din secolul al XVI-lea a vizat reformarea Bisericii într-o formă mai apropiată de o înțelegere literală a Sfintei Scripturi. Demersul început de Grebel și continuat de liderii acestei mișcări desprinsă din Reforma elvețiană, avea să lase o moștenire bogată pentru susținerea libertății de conștiință. Botezul credinței avea să genereze cea mai mare controversă în peisajul Reformei protestante, atunci când anabapțiști solicitau respectarea poruncii lui Dumnezeu de a boteza pe cel care crede, nu pe cel care se naște într-o regiune dominată de o anumită confesiune. Formarea unei societăți creștine nu putea fi realizată prin creștinarea automată a copiilor la naștere, dacă felul de a trăi rezultat invalida motivul pentru care un om ar fi trebuit să se boteze, anume acceptarea pocăinței și cunoașterea lui Dumnezeu în mod personal; doar acestea validează nașterea din nou.

Odată născut din nou un credincios era condiționat să trăiască o ucenicie autentică ca o expresie a unei credințe fundamentată pe Scriptură. În procesul ucenicizării, un credincios anabaptist trebuia să înțeleagă că Cina Domnului trebuia sărbătorită doar cu scop comemorativ, iar doctrina uceniciei, ca urmare fidelă a lui Hristos sugera că ea nu poate fi doar de ordin opțional, ci în absența ei, creștinismul practicat ar fi devenit irelevant și nefolositor. Trăirea din convingere a uceniciei biblice în dimensiunea ei comunitară și asumarea beneficiilor comemorării Cinei Domnului doar ca amintire a jertfei Sale, scot în evidență puterea principiului libertății de

45 Donald Ziegler, "Great Debates of the Reformation" (1969) citat în: Mark Noll, *Momente cruciale din istoria Bisericii*, p. 191.

conștiință⁴⁶. Pentru anabapțiști, libertatea conștiinței nu era un moft, ci un mod de a exista pentru fiecare individ, chiar dacă acest lucru implica diversitate doctrinară și practică.

Bibliografie:

- ✦ ANDREIESCU, Valeriu, *Istoria Bisericii sub semnul minunilor, al misiunilor și al apocalipsei*, Vol 2, Medgidia, Succeed Publishing, 2020.
- ✦ BENDER, Harold S., *The Anabaptist Vision*, Scottdale, Herald Press, 1960.
- ✦ BENEDETTO, Robert and Mc.KIM, Donald K., *Historical Dictionary of the Reformed Churches*, Lanham, The Scarecrow Press, 2010.
- ✦ FINGER, Thomas, *A Contemporary Anabaptist Theology* Downers Grove, InterVarsity Press, 2004.
- ✦ GEORGE, Timothy, *Teologia reformatoarelor*, Oradea, Casa Cărții, 2017.
- ✦ GOERTZ, Hans J., *The Anabaptists*, London, Routledge, 1996.
- ✦ Gordon Smith, *Cinci concepții despre Cina Domnului*, Oradea, Casa Cărții, 2018.
- ✦ JONES, Rufus M., "The Anabaptists and Minor Sects in the Reformation", *The Harvard Theological Review* 11, 1918.
- ✦ JORIS, David, *The Anabaptist Writings of David Joris*, traducere de Waite Gary, Waterloo, Herald Press, 1994.
- ✦ KENNETH, Davis R., "No Discipline, No Church: An Anabaptist Contribution to the Reformed Tradition", *The Sixteenth Century Journal* 13, 1982.
- ✦ KLAASEN, Walter and KLAASEN, William, *Marpeck: A Life of Dissent and Conformity*, Waterloo, Herald Press, 2008.
- ✦ KLAASEN, Walter, *Anabaptism in Outline: Selected Primary Sources*, Walden, Plough Publishing House, 2019.
- ✦ KOOP, Karl, *Confessions of Faith in the Anabaptist Tradition 1527–1660*, Walden, Plough Publishing House, 2019.

46 Ioan-Gheorghe Rotaru, "Key aspects of the Freedom of Conscience", în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Editions IARSIC, Les Arsc, France, 2016, pp.30-37.

- ✦ LANGENWALTER, Jacob, *Christ's Headship of the Church According to Anabaptist Leaders Whose Followers Became Mennonites*, Berne, Mennonite Book Concern, 1922
- ✦ LEITH, John, *Creeds of the Churches: A Reader in Christian Doctrine from the Bible to the Present*, Louisville, John Knox Press, 1982.
- ✦ LUTZER, Erwin W., *Reforma și întoarcerea la Evanghelie*, Oradea, Casa Cărții, 2017.
- ✦ NOLL, Mark A., *Momente cruciale din istoria Bisericii*, Oradea, Casa Cărții, 2020.
- ✦ PALCĂU, Alexandru, "Concepția lutherană asupra Euharistiei în secolul al XVI-lea", *BOR* 1, 2018.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Key aspects of the Freedom of Conscience", în *Jurnalul Libertății de Conștiință - Supliment (Journal for Freedom of Conscience)*, Les Arsc, France, Editions IARSIC, 2016.
- ✦ WENGER, John, *Documents of the Reformation*, Santa Barbara, ABC-CLIO, LLC, 2019.
- ✦ WHITFORD, David, *Reformation and Early Modern Europe*, Kirksville, Truman State University Press, 2008.
- ✦ WILLIAMS, George H. and MERGAL, Angel M., *Spiritual and Anabaptist Writers*, Louisville, Westminster John Knox Press, 2006.